

Д 79

3203-р

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА

ДУБІНІН ВІКТОР ВЛАСОВИЧ

УДК: 1(091)

**ІНТЕРЕСИ НАРОДУ ЯК ПРЕДМЕТ
СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО АНАЛІЗУ**

09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора філософських наук

НБ НПУ

Київ – 2011

7784

•100068891•

НБ НПУ ім. М.П. Драгоманова

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Науковий консультант – доктор філософських наук, професор
Бех Володимир Павлович,
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова,
перший проректор.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор
Додонов Роман Олександрович,
Донецький національний технічний
університет, завідувач кафедри філософії;

доктор філософських наук, професор
Степико Михайло Тимофійович,
Національний інститут стратегічних
досліджень, вчений секретар;

доктор філософських наук, доцент
Халамендик Вікторія Борисівна,
Карпатський університет імені Августина
Волошина, завідувач кафедри філософії
та гуманітарних наук.

Захист відбудеться «03» березня 2011 року о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.16 Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий « 2 » лютого 2011 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н.В. Крохмаль

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дисертаційного дослідження викликана, по-перше, біфуркацією сучасного суспільного розвитку, коли інтереси можновладців та народу надто розходяться, і, по-друге, відсутністю наукових розробок проблем народу та його інтересів. Не можна сказати, що мислителі минулих епох не розглядали інтереси народу. Навпаки, одні в прагматичних розділах своїх філософських вчень зверталися до можновладців з проханням полішити долю народу, інші – закликали народ до збройної боротьби за волю. Але в будь-якому випадку вони керувалися моністичними філософськими уявленнями, які корисні в межах чотирьох стін і втрачають свою дієздатність на більш широкому просторі.

Все це свідчить про те, що в попередній соціально-філософській думці:

- не надавалося достатньої уваги розробці онтологічних аспектів поняття народу та його інтересів;

- не розроблялися проблеми розвитку народу як природної, суспільної та духовної спільноти;

- залишалося поза увагою філософів поняття пасіонарності як джерела та рушійної сили розвитку народу;

- не враховувалося значення літосфери, атмосфери, гідросфери та інших структурних елементів народу як природної спільноти;

- не зверталось уваги на те, що народ як суспільне явище є ансамблем всіх попередніх етнічних спільнот: роду, племені, союзу племен, нації;

- не помічали, що народ є протиріччям і його внутрішні суперечності розгортаються між цілим («народ») та частиною («певний субетнос у складі народу»), між частинами («субетносами») у складі цілого («народу»);

- не розглядалися на теоретико-методологічному рівні проблеми інтересу народу, взагалі, та інтереси українського народу, зокрема;

- не аналізували на цьому рівні інтерес в системі таких категорій, як: потреби, ідеали, цілі та цінності;

- не звертали уваги на функціональну місію інтересу як регулятора та детермінатора в життєдіяльності народу.

У попередній соціально-філософській думці висловлювалися тези, що:

- інтерес – це «чарівник» (Гельвецій), не розкриваючи змісту цього афористичного положення;

- ідея завжди осоромляла себе, коли втрачала зв'язок з інтересом (Маркс, Енгельс), але положення це всебічно не обґрунтовувалося.

Методологічний аспект інтересів народу був обмежений моністичним філософським ставленням до їх природи, сутності та змісту. Тому аналіз інтересів народу був не повний, не послідовний і, відповідно, закінчувався

політичними гаслами до знищення ворогів народу і встановлення свого панування.

У гносеологічному плані інтереси народу розглядалися переважно з боку суб'єктивно-ідеалістичної філософії, у відповідності з якою до народу ставилися як до пасивної, інертної маси, не здатної до самодіяльності. Тому вирішальна роль у суспільно-історичному процесі належала пасіонарним особистостям, проводирям мас, вождям. Але всесвітньо-історичний досвід переконує, що існують більш конструктивні шляхи до вираження і захисту інтересів народу.

Звідси випливає необхідність у пошуку нового підходу до здійснення соціально-філософського аналізу інтересів народу, як найважливішого аспекту теорії сучасного суспільно-історичного процесу і, зокрема, особливостей переходу України до якісно нового етапу суспільного розвитку. Основоволожні завдання економічних і політичних реформ не будуть успішно розв'язані без цілеспрямованого осмислення повсякденних інтересів народу у його ставленні до природи, суспільства та духовності.

Стан наукової розробки теми. Інтереси народу предстають як багатогранна проблема. Деякі її аспекти знайшли відображення у філософській та соціологічній літературі. Серед сучасних українських філософів та політологів цієї теми активно торкаються В.Ананьїн, В.Андрущенко, В.Бех, О.Білорус, В.Богайчук, О.Бондаренко, В.Борденюк, В.Вітков, В.Волович, Г.Воловченко, В.Воронкова, Ф.Гекман, Е.Герасимова, Г.Горак, М.Горлач, В.Горський, В.Гошовський, К.Грabcяк, Л.Губерський, Я.Дашкевич, А.Дегтяренко, І.Дзюбко, Р.Додонов, В.Жадько, В.Жолдоков, В.Євтух, О.Єфімець, В.Заблоцький, А.Заїченко, В.Іванишин, В.Кампо, О.Картунов, Л.Костюк, В.Кремень, В.Крисаченко, І.Курас, О.Лаута, К.Левківський, І.Ліпич, Е.Макаренко, Ю.Манелюк, А.Матвійчук, О.Маруховська, В.Мельник, М.Молчанов, І.Надольний, С.Небрат, О.Нельга, Г.Нестеренко, Є.Нестеренко, В.Нікітюк, О.Новокова, С.Новосад, С.Овчаренко, Н.Олех, І.Оніщенко, А.Осіпов, Т.Павлова, І.Предборська, І.Побочий, А.Пономарьов, Б.Попов, В.Попов, І.Похило, Л.Радченко, О.Рудакевич, З.Самчук, Ю.Сидоренко, І.Скловський, Л.Спицька, М.Степико, А.Третьяк, К.Трима, В.Трипольський, В.Халамандик, І.Чайка, О.Чувардинський, В.Шевчук, Л.Шкляр, М.Шульга, П.Ющенко, В.Янко та інші. Зарто також зазначити, що чимало закордонних авторів активно вивчали етнічні процеси у другій половині ХХ століття і значної уваги надавали цій проблемі. Серед них О.Айзикевич, Б.Андерсон, Г.Ареф'єва, Г.Батіщев, Ю.Бромлей, Л.Буєва, Ст.Васильєв, Л.Гумильов, А.Гусейнов, В.Дьомін, А.Здравомислов, Н.Козлюва, П.Копнін, В.Лавриненко, М.Михайлов, В.Межуєв, Ю.Плетніков, Р.Подольний, О.Ракітов, Е.Сміт, В.Ст'єпін, В.Столяров, А.Тарасенко, В.Тішков, В.Толстих, А.Уледов, І.Фролов, М.Чебоксаров, І.Чебоксарова, Л.Яценко та інші. Цим проблемам в колишньому

СРСР були присвячені кандидатські дисертації І.Бардіна, М.Жалдака, М.Кравчук, В.Позняк та інших.

На фоні великої кількості наукових публікацій поза увагою і досі залишаються питання дослідження ролі інтересів народу, не розробленими залишаються поняття народу як етнічної спільноти та субстанції суспільно-історичного процесу, субстратний та діяльнісний рівні інтересів народу, динаміка становлення та розвитку інтересів народу та ін. Цими обставинами зумовлений вибір теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими темами, програмами. Дисертація виконувалась у рамках науково-дослідних держбюджетних робіт за пріоритетними напрямками розвитку філософських знань, що проводились в Донбаській державній машинобудівній академії на замовлення Міністерства освіти і науки України: «Етнічне і соціальне: філософський аналіз» (Звіт про НДР/ДДМА, №0299 0043); «Філософія етноса» (Звіт про НДР/ДДМА №0203 002584), а також у держбюджетному дослідженні «Діалектика політичної діяльності та політичних відносин розроблялась тема «Роль інтересів народу в становленні та розвитку політичної системи суспільства» (Звіт про НДР/ДДМА № 0207 004447).

Тема дисертації затверджена Вченою радою Донбаської державної машинобудівної академії (протокол №8 від 26 лютого 2009 р.).

Мета дослідження полягає у концептуалізації саморозгортання інтересів народу на субстанційному рівні з урахуванням цивілізаційного, формаційного, інтеграційного та глобалізаційного підходів.

Для досягнення поставленої мети у дисертації визначені методологічні, теоретичні і праксіологічні **завдання**:

До методологічних завдань дослідження належить:

- обґрунтування положення про недостатність використання моністичних, дуалістичних та пантеїстичних шляхів, форм, принципів, методів та засобів розкриття плюралістичної природи народу та його інтересів;
- доведення тези про необхідну співзвучність методологічних засобів із особливостями теоретичного осмислення предмета дослідження, а саме інтересів народу як багатовекторного явища.

Теоретичні завдання дослідження полягають у:

- розробці підвалин теорії народу та його інтересів як ансамблю природних, соціальних та духовних субстанційних аспектів етнічних спільнот;
- аналізі явища народу як провідного суб'єкта суспільно-історичного процесу, оскільки всі члени суспільства (окремі особи, групи людей, політичні партії і т. ін.) намагаються виразити та захистити інтереси народу, будучи його складовими частинами;
- відтворення саморозгортання інтересів народу як діяльнісного процесу, спрямованого на розв'язання протиріч двоякого змісту: по-перше,

протиріч між субстанційними (природним, соціальним та духовним) та атрибутивними (потребами, ідеалами, цілями та цінностями) властивостями народу; по-друге, протиріч між народом та його субетнічними спільнотами стосовно співвідношення субстанційних та атрибутивних характеристик.

Практиологічні завдання дослідження полягають у:

– розробці пропозицій стосовно пізнання, вираження, реалізації і захисту інтересів народу, поє'язаних із збереженням природних, соціальних та духовних субстанційних факторів розвитку українського народу;

– обґрунтуванні необхідності розробки на державному рівні ефективної етнічної політики України, спрямованої на розумне споживання енергоресурсів, збереження та розвиток духовних надбань українського народу та його субетнічних спільнот, що відповідають загальнолюдським критеріям і, зокрема, стандартам Європейського Союзу.

Об'єкт дослідження – суспільно-історичний процес, провідним суб'єктом якого виступає народ як природна, суспільна та духовна спільнота зі своїми потребами, ідеалами, цілями, цінностями та інтересами.

Предмет дослідження становлять інтереси народу, їх природа, сутність, зміст, форми вираження та самовираження, механізми реалізації.

Методологічна основа дослідження визначається підходом, який спирається на принципи об'єктивності та цілісності, а також комплекс загальнофілософських, загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, що дозволило забезпечити обґрунтованість і достовірність наукових результатів. Зокрема, в роботі застосовано: діалектичний метод, завдяки якому проаналізовано явище інтересів народу у всіх його взаємозв'язках; метод системного аналізу, який забезпечив розгляд предмету дослідження в його цілісності, а також дав можливість виявити специфічні його елементи та обґрунтувати закономірне саморозгортання предмету дослідження у ході суспільно-історичної практики; порівняльний метод, який дозволив здійснити аналіз впливу окремих складових явища на становлення його цілісності під впливом літосфери, гідросфери, атмосфери, біосфери, соціосфери і ноосфери; історичний метод, який допоміг висвітлити етапи становлення й специфіку саморозгортання інтересів народу в умовах української дійсності; структурно-функціональний метод, що дав можливість дослідити архітекtonіку інтересів народу та специфіку їх прояву у конкретно-історичних умовах; герменевтичний метод, що забезпечив проникнення у сутність і зміст інтересів народу, визначення їх залежності від природних і соціальних чинників, що детермінує ментальність, «національний характер» і «національну свідомість» будь-якого народу; аналітико-прогностичний метод, на основі якого зроблені основні висновки та узагальнення процесу формування та розвитку, теоретичні та практичні рекомендації у справі розробки на державному рівні ефективної етнічної політики України, спрямованої на розумне споживання енергоресурсів,

збереження та розвиток духовних надбань українського народу та його субетнічних спільнот, що відповідають загальнолюдським цінностям і, зокрема, цінностям Європейського Союзу.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що в дисертації здійснено теоретичне дослідження інтересів народу як цілісного явища, що здатне до саморозгортання і сталої детермінації поведінки суб'єкта культурно-історичного процесу. Зокрема, зосереджена увага на висвітленні таких положень, що виносяться на публічний захист:

- здійснено генетичний аналіз явища «народ» і обґрунтована авторська позиція щодо його місця у родовому явищі – етносі, що має природне, суспільне та духовне походження, притаманні тільки йому форми власності та господарювання, управління, спільну мову, специфічні культурно-історичні традиції, єдиний світогляд, інтелектуально-психологічний склад, своєрідні уявлення про свободу та неповторну ментальність, а також його позицію серед інших етнічних спільнот – рід, плем'я, союз племен, нація, що становлять видіві різноманітності етносу;

- показано, що народ є особлива природна, суспільна та духовна етнічна спільність, яка має притаманні виключно їй історичні форми власності та господарювання, управління, мову, культурно-історичні традиції, ментальність тощо і не стоїть осторонь історичного розвитку передуючих етнічних угруповань, а тим більше не складає їх арифметичну суму, а є самотнім ансамблем попередніх етнічних спільнот;

- розроблено плюралістичну модель народу як органічного сполучення природного, суспільного та духовного факторів: природний аспект народу подається як субстратне поєднання літосфери, гідросфери, атмосфери та біосфери; суспільний аспект аналізується як функціональна взаємодія до складових частин якого віднесено форми власності та господарювання, розподіл праці, участь в управлінні справами суспільства; духовний фактор становлення народу подано в органічному поєднанні історичних типів його світогляду та форм суспільної свідомості, пасіонарних та компліментарних рис характеру і поведінки, його волі у державотворчій та іншій продуктивній діяльності;

- сформульовано плюралістичне соціально-філософське визначення поняття інтересу як відношення, протиріччя, регулятора та детермінатора пошуку і вибору раціональних та ірраціональних шляхів, принципів, форм, методів та засобів розв'язання проблем між потребами, ідеалами, цілями, цінностями та умовами життєдіяльності певного суб'єкта історичної дії;

- доведено, що сутність інтересів народу полягає у регуляції та детермінації, пошуку і вибору раціональних та ірраціональних шляхів, принципів, форм, методів та засобів розв'язання протиріч між: а) народом, як субстанцією суспільно-історичного процесу та оточуючим природним,

суспільним і духовним середовищем; б) народом та його субетнічними складовими частинами; в) субетнічними спільнотами у складі народу; г) народом та його сусіднім оточенням;

– наголошено на тому, що кожний субетнос у складі народу переслідуючи власні егоїстичні та корпоративні інтереси, не може їх задовольнити, не розв'язуючи проблем розвитку народу як цілісної системи, яка у своєму розвитку підкоряється закону етногенезу, складовими елементами якого є природогенез, соціогенез та ноогенез;

– показано, що зміст інтересів народу полягає в наявності субстратного та діяльнісного рівнів: субстратні інтереси народу – це суперечності між народом та його субетнічними складовими частинами стосовно об'єктивованих та суб'єктивованих факторів його життєдіяльності; діяльнісні інтереси народу полягають у розгортанні суперечностей між об'єктивованими та суб'єктивованими предметами, явищами і процесами через призму законів суспільного розвитку, зокрема, закону етногенезу;

– розкрито поняття «форми пізнання інтересів народу», які становлять собою відображення в різновидах підсвідомого/ментального, свідомості і надсвідомості народу його природного, суспільного та духовного буття. Серед форм пізнання інтересів народу розглядаються історичні типи світогляду – міфологія, релігія, наука та філософія;

– наголошено на класифікації форм вираження і захисту інтересів народу за субстратним і діяльним критеріями; до обслуговуючої інфраструктури інтересів народу віднесено різноманітні формально зафіксовані політичні структури, що становлять зовнішню до народу сукупність державних і недержавних форм управління справами суспільства, а також неформальні громадські організації громадянського суспільства, що діють у середовищі життєсфери народу;

– розглянуто механізми самореалізації інтересів народу як органічне поєднання шляхів, принципів, форм, методів та засобів втілення в життя потреб, ідеалів, цілей та цінностей народу; у функціонуванні таких механізмів у якості складових задіяні, у різних субстанційних і функціональних пропорціях, елементи літосфери, гідросфери, атмосфери, біосфери, соціосфери і ноосфери; до стихійно діючих віднесені ті з них, у яких превалюють елементи літосфери, гідросфери, атмосфери, біосфери, а до цілераціональнодіючих – соціосфери і ноосфери.

Практичне значення дослідження. Визначення місця і ролі інтересів народу серед інших етнічних спільностей як субстанцій соціально-історичного процесу приводить до конструктивно-методологічних узагальнень, якими можна скористатися у вирішенні теоретичних і практичних проблем сучасного етапу суспільного розвитку. Запропонована система характеристик структури і динаміки розвитку інтересів народу може бути продуктивно використана у

вирішенні проблем їх активізації в економічній, соціальній, політичній та ідеологічній сферах, підвищенні рівня управління етнічними процесами в суспільному житті. Націленість висновків дослідження на світоглядно-виховну і суспільно-прогностичну функції передбачає їх використання в теорії та практиці прийняття й реалізації управлінських рішень на загальнодержавному, регіональному й місцевому рівнях, в оцінці ефективності нововведень, боротьбі з механізмом гальмування суспільних процесів, а також у виховній роботі. Конкретні пропозиції, сформульовані внаслідок дослідження, можуть бути використані в розробці стратегії й тактики реалізації завдань сучасного етапу етнічного розвитку України. Серед них прийняття законів, стимулюючих зацікавленість широких народних мас в гармонійному розвитку українського суспільства. Отримані висновки можуть бути також використані в підготовці навчальних посібників, при читанні спецкурсів з джерел і рушійних сил історичного процесу, проблем пов'язаних із зростанням ролі народу в суспільному розвитку на сучасному етапі.

Апробація результатів дослідження здійснена під час обговорення на кафедрі соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, на низці міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій, а саме: Міжнародній конференції з проблем стародавньої грецької філософії «VIII Аристотелівські читання» (Маріуполь, 1998); Міжнародній науково-практичній конференції «Україна-Греція: історична спадщина і перспективи співробітництва» (Маріуполь, 1999); III-VII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Державна етнонаціональна політика: правовий та культурологічний аспекти в умовах Півдня України» (Запоріжжя, 2000, 2001, 2003, 2005, 2007); «X Харківських міжнародних Сковородинівських читаннях» (Харків, 2003); Других Ірпінських міжнародних науково-педагогічних читаннях «Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти» (Ірпінь, 2004); Міжнародній науковій конференції «Мистецька освіта в контексті європейської інтеграції: Теоретичні та методичні засади розвитку» (Київ-Суми, 2004); щорічній Всеукраїнській науково-практичній конференції «Корпоративна культура організації XXI ст.» (Краматорськ, 2003, 2006); Міжнародній науково-теоретичній конференції «Соціокультурна інтеграція в контексті викликів XXI століття» (Київ, 2007).

Публікації. Основні ідеї та результати дослідження викладено у 32 публікаціях, з них: 2 – одноосібні монографії, 21 – статті, що опубліковані у фахових виданнях ВАК України з філософських наук, 9 – публікації в інших виданнях та тези конференцій.

Кандидатська дисертація на тему: «Общественно-экономическая формация в исследовании современных зарубежных марксистов» була захищена у 1977 році. Матеріали кандидатської дисертації у тексті докторської не використовувалися.

Структура дисертації зумовлена характером проблематики, постановкою мети та завдань дослідження. Дисертація складається із вступу, шести розділів, поділених на підрозділи, висновків, списку використаних джерел (256 позицій) та додатків (9). Загальний обсяг дисертації становить 447 сторінок, основна частина дисертації – 409 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертаційного дослідження, розкривається ступінь її розробки, характеризуються мета і завдання дослідження, його методологічна основа, формулюється новизна, практична значимість роботи.

У **першому розділі** – «**Природа інтересів народу**» – розкриваються ключові поняття дисертаційного дослідження «народ» та «інтереси народу».

У **підрозділі 1.1** – «**Поняття народу**» – з позицій діалектики та філософського плюралізму захищається положення про потрібну онтологічну сутність народу: природну, соціальну та духовну. У цьому контексті обстоюється теза про трьохвекторність всесвітньо-історичного розвитку, а саме: природно-історичний, суспільно-історичний та духовно-історичний, в лоні яких розгортається самодіяльність народу.

Підкреслюється, що народ – це природно-суспільно-духовний суб'єкт суспільно-історичного процесу. Більше того народ розглядається в якості субстанції і природного, і суспільного, і духовного розвитку Універсуму, оскільки народ виникає в певних часово-просторових умовах і разом з тим активно впливає на них, захищаючи чи руйнуючи ландшафт, в якому він існує, суспільно-історичні відносини, в яких розгортається його діяльність.

Поняття народ розглядається як синтетичне та різнобарвне у порівнянні з родовим поняттям «етнос». З позицій демографічного підходу народ – це все населення будь-якої країни чи регіону. Етнографічний підхід дозволяє розглядати народ як певний етнос, який у свою чергу може мати мікро-, мезо-, макро- і мегадиференціацію. З політичних позицій народ – це значна частина населення, яка зайнята фізичною та розумовою працею і виконує рішення елітних груп та політичних лідерів. З боку націоналістичних орієнтирів народ становить складову частину нації і розглядається як моноетнічна чи поліетнічна спільність. З позицій філософсько-плюралістичного мислення кожна грань цього змістовного явища має право на існування, оскільки несе в собі долю істини.

Досліджуються ключові поняття та категорії теорії народу. Це, по-перше, поняття «народ як природна спільність», «народ як соціальна спільнота» та «народ як духовна спільність». По-друге, йдеться про «народ як суб'єкт і об'єкт» та «народ як субстанція суспільно-історичного процесу». По-третє,

обґрунтовується родово-видова парадигма за критерієм «рід-вид» у співвідношенні категорій «етнос-рід-плем'я-союз племен-нація-народ-людство». Народ є носієм цих родово-видових спільнот, як субетнічних складових. По-четверте, пропонується положення про те, що окрім вертикальної родово-видової структури народу існує ще горизонтальна структура народу за критерієм «ціле-частина», в якій складовими частинами народу розглядаються різноманітні народні маси: робітники, селяни, підприємці, військові, вчителі, медики, юристи, діячі науки, літератури та мистецтва, спорту та ін.

Сучасні наукові дослідження свідчать, що життя на Землі виникло внаслідок багатовекторного взаємопроникнення фізичних та духовних властивостей оточуючого середовища. При цьому одні вчені в якості джерела життя приймають внутрішньо-планетарні процеси, другі – зовнішньо-планетарні, а треті – поза планетарні або космічні процеси (В.П. Бех).

Є підстави розглядати народ в якості суб'єкта і об'єкта історичного процесу. Народ як суб'єкт суспільно-історичного процесу визначається через поняття субстанції як першооснови та рушійної сили розвитку всього існуючого. Відповідно народ становить основу і рушійну силу суспільно-історичного процесу. Це означає, що народ активно використовує і переробляє природний матеріал з метою створення матеріальних та духовних умов своєї життєдіяльності. Народ як етнічна спільнота ставиться до інших етнічних спільнот як до суб'єктів, тобто поважає їх і рахується з ними як подібними до себе.

Народ набуває статусу об'єкта суспільно-історичного процесу в умовах соціального відчуження, коли його складові частини (субетноси чи політичні та будь-які інші групи людей) намагаються його, з одного боку, обманути, з другого – пограбувати, з третього – використати як знаряддя. Таке трапляється не тільки в періоди спонтанного вибуху (буржуазні та пролетарські революції) а й у спокійні періоди суспільного розвитку (соціалістичне будівництво в СРСР).

Народ як природне, соціальне та духовне явище займає певне місце в етнічній структурі суспільства. В етнічній парадигмі родовим поняттям є «етнос», а такі спільноти як «рід», «плем'я», «союз племен», «нація» та «народ» є його видовими проявами. Тут має місце вертикальний зв'язок.

У сполученні «народ-народні маси» має місце горизонтальне розгалуження етнічної структури народу за географічним, демографічним, виробничим та іншими критеріями. Йдеться про робітничі, селянські, південні, західні, північні та східні, молодіжні, студентські маси тощо.

У *підрозділі 1.2 – «Поняття інтересу»* – інтерес визначається як відношення, регулятор та детермінатор діяльності певного суб'єкта по розв'язанню протиріч двоякого змісту: по-перше, протиріч між атрибутивними

властивостями (потребами, ідеалами, цілями і цінностями) суб'єкта та субстанційними, тобто природними, суспільними та духовними умовами його життєдіяльності; по-друге, протиріч між народом як суб'єктом та іншими історичними суб'єктами щодо природи, суспільства та духовності, керуючись своїми атрибутивними властивостями і користуючись раціональними та ірраціональними шляхами, принципами, формами, методами та засобами. Розглядаються різноманітні підходи до визначення природи інтересу і захищається плюралістичний підхід, у відповідності з яким інтерес має складну об'єкт-суб'єкту природу. В якості об'єкта інтересу виступають, по-перше, предмети, явища і процеси оточуючого середовища і, по-друге, інші суб'єкти первинного (люди, їхні етнічні та расові спільноти) і вторинного (економічні, політичні, релігійні і т.п. спільноти) походження. Суб'єктом у цьому сполученні виступає носій безпосередньої життєдіяльності. Атрибутивними властивостями певного суб'єкта слід вважати потреби, ідеали, цілі, цінності і, звичайно, інтереси як їх квінтесенцію.

Певною новизною пройнята відповідь на питання, чим користується суб'єкт в процесі розв'язання протиріч, переслідуючи свої інтереси? Суб'єкт у подібних ситуаціях використовує раціональні (які можна сприймати, перевіряти, надавати експерименту і т. ін.) та ірраціональні (які мають надчуттєвий і надрозумовий, тобто трансцендентний характер) шляхи, принципи, форми методи і засоби.

У підрозділі 1.3 – «Інтереси народу як соціальне явище» – обґрунтовується положення про те, що інтереси народу становлять собою регулятор та детермінатор діяльності по розв'язанню суперечностей двоякого характеру: по-перше, протиріч між атрибутивними властивостями народу та природними, суспільними і духовними умовами його життєдіяльності; по-друге, протиріч між народом та іншими (первинними і вторинними) історичними суб'єктами щодо природи, суспільства і духовності, керуючись своїми атрибутивними властивостями. І в першому, і в другому випадку використовуються свідомо чи несвідомо раціональні та ірраціональні шляхи, принципи, форми, методи та засоби. Розглядаються різноманітні підходи до визначення природи інтересів народу і захищається плюралістичний підхід, у відповідності з яким інтереси народу мають складну об'єкт-суб'єкту природу.

В якості об'єкта в системі інтересів народу має розглядатися, по-перше, оточуюче природне, суспільне і духовне середовище, яке існує незалежно від свідомості народу, а, по-друге, первинні (рід, плем'я, нація) та вторинні (економічні, соціальні, політичні та духовні) спільноти людей, які протидіють інтересам народу.

У другому розділі – «Сутність інтересів народу» – вперше в українській філософській думці розкриваються атрибутивні властивості інтересів народу та

його субетносів, доводиться, що методологічні засади інтересів народу варто розглядати не тільки з боку раціоналізму, але й ірраціоналізму.

У *підрозділі 2.1 – «Інтереси народу як протиріччя»* – акцентується увага на тому, що сутність речей має схоплюватися в їх рухливій суперечливості. Доводиться, що в орбіту інтересів народу як протиріччя входять три елементи: по-перше, це субетноси, які виступають в певних умовах протилежностями один одному і народу як цілому; по-друге, предмети, явища і процеси природи, суспільства та духовності, стосовно яких розгортаються суперечності, і, по-третє, потреби, ідеали, цілі та цінності народу та його субетносів.

Протиріччя розгортається через певні етапи, які фіксуються поняттями «тотожність інтересів народу», «відмінність інтересів» та «протилежності інтересів народу». Тотожність інтересів народу полягає в тому, що інтереси народу як цілого акумулюють інтереси всіх його складових частин (родів, племен, націй і різноманітних етнічних груп) стосовно природи, суспільства та духовності. У понятті «відмінність інтересів народу» фіксується те, що незважаючи на єдність, субетнічні частини народу мають свої специфічні інтереси, які проявляються в залишках родових, племінних та національних форм власності, господарювання, управління, культурно-історичних традицій тощо. Відмінність інтересів народу як протиріччя складають субетнічні його складові, плюс природні, суспільні та духовні предмети, явища і процеси, а також атрибутивні властивості субетнічних елементів народу. Перекожливо доводиться, що протилежностями інтересів народу як протиріччя виступають ті відмінності складових частин інтересу народу, які взаємоперетинаються і взаємовиключають одне одного. Знов-таки мова йде про субетноси, атрибутивні якості субетносів і природні, суспільні та духовні умови їх існування.

Доводиться, що інтереси народу становлять собою процес розв'язання низки протиріч між: 1) складовими частинами народу; 2) народом та природою; 3) народом та суспільством; 4) народом та духовністю як об'єктивним явищем; 5) своїми атрибутивними властивостями.

У *підрозділі 2.2 – «Атрибутивні властивості інтересів народу та його субетносів»* – наголошується на тому, що сутність народу полягає у: 1) зв'язках і відносинах між його субетнічними елементами; 2) його атрибутивних властивостях і 3) ставленні народу і його субетносів до умов своєї життєдіяльності (природи, суспільства, духовності). Підкреслюється, по-перше, що народ та його інтереси не становлять собою якийсь моноліт, а існують як органічна сукупність зв'язків і відносин між різноманітними складовими його частинами. Висловлюється впевненість, що немає жодного народу, який би складався з одного і тільки одного етнічного елемента. По-друге, народ в цілому і його складові субетнічні елементи мають загальні і

особливі атрибутивні властивості (потреби, ідеали, цілі, цінності і, звичайно, інтереси). По-третє, народ як природна, суспільна і духовна спільність розгортає свою життєдіяльність у певних природних, суспільних і духовних умовах. А це означає, що народ і його субетнічні структури мають певне ставлення до цих умов. Звідси виникають проблеми із процесами формування, функціонування та розвитку атрибутивних властивостей народу і, головне, їх співвідношенням. Захищається, по-перше, положення про те, що потреби, ідеали, цілі та цінності настільки органічно пов'язані між собою, що коли йдеться про одну атрибутивну властивість народу, то разом з тим мова йде й про інші атрибутивні властивості. По-друге, вибудовується така ієрархічна залежність атрибутивних властивостей народу, у відповідності з якою інтереси виступають їх квінтесенцією. Скажімо, народ завжди має певні потреби, які стосуються житла, предметів харчування, одягу, взуття. Потреба в ідеалах, цілях та цінностях з'являється пізніше і у відповідності з природними, суспільними та духовними умовами життєдіяльності народу, модифікується. Інтереси, як регулятор та детермінатор діяльності по пошуку і вибору раціональних та ірраціональних принципів, шляхів, форм, методів та засобів розв'язання протиріч, пов'язаних із задоволенням будь-яких проблем, існують завжди.

У підрозділі 2.3 – «*Раціональні та ірраціональні способи розв'язання протиріч*» – обґрунтовується положення про те, що при розв'язанні протиріч народ свідомо чи несвідомо використовує широкий спектр раціональних та ірраціональних шляхів, принципів, форм, методів та засобів. Підкреслюється, що тут має місце методологія трьох рівнів: філософська, загальнонаукова і спеціальна. Оскільки наше дослідження має філософський аспект, то надається переважного значення філософському обґрунтуванню раціоналізму та ірраціоналізму при розв'язанні протиріч. Раціоналізм має переважно два варіанти: матеріалістичний (К.Маркс) та ідеалістичний (Г.Гегель). Найвищим їх досягненням є обґрунтування діалектики в теоретичній та практичній діяльності, в тому числі у вираженні та захисті інтересів народу. Ірраціоналізм широко представлений міфологією, релігією, об'єктивним та суб'єктивним ідеалізмом. Як правило, народ при розв'язанні суперечливих проблем користується здоровим глуздом та науковою інформацією, але коли останні не допомагають, залишається тільки одне – звертатися до небес, шукаючи порятунку у Бога (Дж.Локк).

Інтереси народу є тією цементуючою силою, яка об'єднує всі субетнічні спільноти. У своїй сукупності вони складають єдине ціле, яке виступає рушійною силою суспільно-історичного процесу. На теоретико-методологічному рівні доведено, що сутність інтересів народу непорушно пов'язана з інтересами його субетнічних спільнот. Завдання полягає в тому, щоб показати, що атрибутивні властивості народу та субетнічних спільнот

збігаються, але разом з тим несуть у собі суперечності, конструктивне і оптимальне розв'язання яких дає плюралістичний філософський підхід.

Розглядаючи раціональні та ірраціональні способи розв'язання протиріч, з одного боку, між народами, з другого, між народом та його субетнічними спільнотами, з третього боку, між субетнічними спільнотами у складі народу, пропонується користуватися історичними формами міфології, релігії, та, особливо, філософії у вирішенні протиріч в розвитку народу як складної і досить суперечливої етнічної спільноти.

У **третьому розділі** – «**Зміст інтересів народу**» – обґрунтовується положення про те, що субстратний і діяльнісний рівні інтересів мають розглядатися в динамічному процесі – від інтересів попередніх етнічних спільнот до планетарного людства.

У *підрозділі 3.1* – «*Субстратний рівень інтересів народу*» – розкривається положення, у відповідності з яким субстратний рівень підрозділяється на об'єктивовані та суб'єктивовані явища і процеси. Перші становлять загальну як пасивну (ландшафт), так і активну (соціосфера, ноосфера) основу інтересів народу. До ландшафту належать літосфера, гідросфера, атмосфера та біосфера. До соціосфери зараховуються форми власності, господарювання, управління, мова, світогляд та менталітет. Пасивні та активні об'єктивовані явища і процеси взаємопов'язані між собою таким чином, що перші детермінують життєдіяльність народу, визначають форми власності та господарювання і управління, а другі забезпечують зворотний вплив соціосферних явищ і процесів на літосферу, який має здебільшого ірраціональний характер, чим ставить під загрозу не тільки ландшафтні умови, а врешті-решт і сам факт існування людини та народу. До ноосфери віднесено продукти духовної діяльності народу (ідеї, концепти, парадигми, теорії, балади, пісні, літературні твори, художні образи та ін.), що мають на нього зворотний вплив завдяки механізму смислогенезу.

До суб'єктивованих явищ і процесів інтересів народу належать його атрибутивні структурні елементи, а саме: потреби, ідеали, цілі та цінності.

Наголошується на тому, що субстратний рівень інтересів народу становить органічне сполучення об'єктивованих і суб'єктивованих явищ і процесів. Змістовним елементом субстратного рівня є ще сукупність протиріч, які виникають, функціонують і розвиваються між об'єктивованими і суб'єктивованими явищами і процесами.

У *підрозділі 3.2* – «*Діяльнісний рівень інтересів народу*» – йдеться про співвідношення об'єктивованих та суб'єктивованих предметів, явищ і процесів. Поняття «діяльнісний рівень інтересів народу» позначає здатність народу вносити в дійсність зміни, опосередковані потребами, ідеалами, цілями та цінностями його як цілого, так і субетнічними його складовими частинами. У цьому напрямі з'ясовано природні, суспільні та духовні джерела розвитку

народу як етнічної спільноти. До природних джерел розвитку народу належать суперечливі явища та процеси в літосфері, гідросфері, атмосфері та біосфері. Діяльність народу у цих сферах спрямована на розумне використання та збереження природних енергетичних ресурсів.

До суспільних джерел розвитку інтересів народу варто віднести гармонію та взаємовиключення, по-перше, форм власності; по-друге, форм господарювання; по-третє, форм управління. До суспільних джерел розвитку інтересів народу варто віднести також протиріччя між його субетнічними структурами щодо форм господарювання і взагалі форм економічної, соціальної, політичної, науково-технічної, спортивної та інших форм комунікацій.

До джерел розвитку інтересів народу належить також духовний фактор, тобто ноосфера, яка включає в себе окрім раціональних ще й ірраціональні явища та процеси, які мають, з одного боку, емоційно-чуттєвий, а з іншого – надчуттєвий та надрозумовий характер. До духовних джерел розвитку інтересів народу можна віднести також такі явища як пасіонарність, світовідчуття, етнічну домінанту, компліментарність та інші, які мають здатність існувати в органічному поєднанні з природним та соціальним.

До діяльнісного рівня інтересів народу варто віднести закон етногенезу як еволюційного проходження будь-якою етнічною спільнотою декількох фаз. Фазами етногенезу позначаються стадії розвитку етносу, які мають тимчасові межі, визначаючись швидкістю розгортання та спадання пасіонарного напруження в етнічній системі. Йдеться про фазу підйому, акматичну фазу, фазу надлому, інерційну фазу, фазу обскурації, фазу регенерації та меморіальну фазу.

Щодо тенденцій розвитку народу, то його зусиллями створюються, по-перше, такі напрями, як суперетнос, по-друге, відбувається ускладнення і спрощення етнічної системи, по-третє, етнічний розвиток набуває гомеостатичного напрямку. У процесі розв'язання проблем етнічного розвитку набувають розвитку такі процеси як: етнічна парціація та етнічна сепарація, консолідація етносів, етнічна дисперсія, асиміляція та фіксація.

Аналіз діяльнісного рівня інтересів народу приводить до висновку, що найвищою інтеграційною, соборною силою суспільно-історичного процесу є народ у органічному сполученні його атрибутивних ознак – потреб, ідеалів, цілей та цінностей – квінтесенцією яких виступають його інтереси.

У *підрозділі 3.3 – «Динаміка становлення та розвитку субстратних і діяльнісних рівнів інтересів народу»* – доводиться, що інтереси народу виникають, функціонують і розвиваються тоді, коли народу, як цілісності, власне ще немає. Йдеться про те, що народ як етнічна спільнота «з неба не падає». Він виникає, формується і розвивається на ґрунті попередніх етнічних спільнот. Так, порівняльний аналіз народу і роду, народу і племені, народу і

нації свідчить про те, що названі етнічні спільноті є різновидом етносу як родового поняття. У ставленні до природних, суспільних і духовних умов свого існування народ сприймає і зберігає все конструктивне і перспективне, що мали попередні етнічні організми і разом з тим набуває нових якісних рис у розвитку родових атрибутивних властивостей (потреб, ідеалів, цілей, цінностей та інтересів).

Формулюється парадоксальний висновок стосовно того, що субстратні та діяльнісні рівні інтересів продовжують успішно функціонувати і розвиватись на субетнічному рівні, коли народ за певних обставин зникає. Більше того, субетнічні спільноті створюють нову історичну форму народу, основою якого стає титульна нація. Отже, народи народжуються, розвиваються і зникають у відповідності з законом етногенезу, акумулюючи досягнення попередніх етнічних спільнот, надаючи пасіонарні поштовхи розвитку планетарного людства.

У четвертому розділі – «**Форми пізнання, вираження і захисту інтересів народу**» – подається авторське бачення проблеми співвідношення змісту і форми, класифікації форм та динаміки перетворених форм вираження і захисту інтересів народу.

У *підрозділі 4.1 – «Історико-філософський досвід пізнання інтересів народу»* – йдеться про пізнання інтересів народу, що є відображенням в його свідомості об'єктивних умов його життя. Процес цей відбувається в певних історичних формах, таких як: міфологія, мистецтво, філософія, політика тощо.

Пізнання інтересів народу в сучасній вітчизняній і зарубіжній соціально-філософській думці здійснюється шляхом: 1) осмислення досвіду попередніх генерацій мислителів відносно первинних та вторинних аспектів теорії народу; 2) дослідження діалектики етнічної структури народу; 3) аналізу сучасних етнічних процесів; 4) розробок теоретичних проблем зростання ролі народу в історичному процесі; 5) усвідомлення специфіки інтересів українського народу в сучасних умовах. Сучасна соціально-філософська думка не обминає такої цікавої проблеми як співвідношення «народ-еліта-особистість». Цю проблему активно досліджують В.Андрущенко, М.Михальченко та інші.

Головний висновок полягає в тому, що в історії діє закон зростання ролі народу в суспільному житті, який пробиває шлях через його інтереси. Ніщо суттєве не життєздатне, якщо не відповідає інтересам народу. І найголовніше полягає в тому, що в реалізації інтересів народу повинен приймати активну участь і сам народ. Складний механізм зростання ролі інтересів народу в історичному процесі постійно треба вивчати, оновлювати свої уявлення про нього і, що найважливіше, вміти постійно відкривати його в нових історичних умовах. Еліта і особистість відіграють видатну роль в історії лише тоді, коли свою діяльність будують у відповідності з інтересами народу.

У підрозділі 4.2 – «Класифікація форм вираження і захисту інтересів народу» – доводиться, що в якості критеріїв класифікації форм інтересів народу можна розглядати субстратні та діяльнісні форми його інтересів. Можна говорити про субстратні та діяльнісні форми інтересів народу.

Субстратні інтереси підрозділяються на об'єктивовані та суб'єктивовані. За об'єктивованим критерієм інтереси народу класифікуються на інтереси щодо освоєння літосфери, використання та захисту гідросфери, атмосфери, біосфери; економічні інтереси, які пов'язані з формами власності та господарювання; інтереси щодо ноосфери і пов'язаних з нею форм управління (додержавною та державною), самоврядування (регіонального та місцевого), мовні інтереси (мова всього народу та мови субетносів), форми світоглядних інтересів, інтереси щодо свободи та менталітету. За суб'єктивованим критерієм інтереси народу можна класифікувати на інтереси щодо задоволення потреб, створення ідеалів, досягнення певної мети та вираження і захист цінностей народу.

Існує чимало діяльнісних (процесних) форм інтересів народу. Захищається ідея щодо органічної динамічної єдності субстратних та діяльнісних форм вираження і захисту інтересів народу. Вони впливають із історично-генетичної спорідненості народу з попередніми етнічними спільнотами суспільно-історичного процесу.

У підрозділі 4.3 – «Динаміка перетворених форм вираження і захисту інтересів народу» – зазначається, що форма інтересів народу за своїм походженням є проявом перетвореної першої форми інтересів окремої людини. Далі йдуть в генетичному плані інтереси роду, племені, союзу племен, нації, народу і, врешті-решт, людства. Отже, інтереси народу виступають, принаймні, п'ятою перетвореною етнічною формою. Це є свідченням того, що інтереси народу в «чистому» вигляді не існують. За сутністю, змістом і формою вони виступають ансамблем форм інтересів попередніх етнічних спільнот. Арсенал шляхів, принципів, форм, методів і засобів вираження і захисту інтересів народу має глибоке коріння. Вони виникають і формуються впродовж тисячоліть. Але ситуація ускладнюється і, відповідно, наповнюється динамізмом у зв'язку з тим, що, поряд з природними спільнотами, існують ще другорядні спільноти людей за територіальним, виробничим, політичним, релігійним та іншими критеріями. Тобто інтереси народу доповнюються ще інтересами суспільних класів, політичних партій та блоків, релігійних конфесій тощо.

Оскільки до орбіти інтересів народу входять інтереси попередніх етнічних систем і другорядних спільнот, в тому числі й окремої людини, є спокуса у названих суб'єктів свої власні чи корпоративні інтереси представляти в якості інтересів всього народу. Тут мають місце різноманітні комбінації та спекуляції, де праведне і грішне міняються місцями і часом дуже важко між ними провести демаркаційну лінію. Наголошується на тому, що буде краще не

розмежовувати інтереси людини, етнічних спільнот і вторинних утворень, а шукати у спробах окремих людей та різноманітних первинних та вторинних спільнотей людей раціональні зерна вираження і захисту інтересів народу як цілого.

У п'ятому розділі – «Механізми реалізації інтересів народу в умовах глобалізації соціального світу» – йдеться про особливості функції існування та розвитку інтересів народу в умовах сучасного глобалізаційного процесу. Перш за все звертається увага на ключові процеси: «глобалізація», «трансформація», «глобалізаційні інтереси народу», «державне управління» та «місцеве самоврядування», «інтереси народів Європи». По-друге, розглядаються теоретико-методологічні аспекти впливу глобалізаційного процесу на трансформацію інтересів народу. По-третє, з позицій соціально-філософського аналізу простежуються особливості функціонування та реалізації інтересів народу в різних соціально-політичних системах. По-четверте, звертається увага на теоретико-методологічні питання впливу державного управління та місцевого самоврядування на інтеграцію інтересів народів Європи.

У підрозділі 5.1 – «Вплив глобалізаційного процесу на трансформацію інтересів народу» – розглядаються ключові поняття «глобалізація», «суспільна трансформація» та інші. Глобалізація є загальноцивілізаційний процес, який істотно впливає на політичну, економічну та інші сфери людського буття (А.Кудряченко). У науку цей термін запровадили у 60-х роках ХХ століття теоретики Римського клубу (Е.Ласло, Д.Медоуз, М.Месаревич, А.Печчі та ін.).

Джерелом виникнення, функціонування і розвитку глобалізаційного процесу є протиріччя. Протиріччя глобалізаційного процесу стосуються співвідношення форм суспільного розвитку та меж цивілізаційного простору. Протиріччя простежуються між глобалізаційними змінами та прагненням до соціально-культурної автономії, до поваги історичних та інших традицій народів, національної та регіональної інституційної самобутності, форм демократії, громадянської участі та ін. (А.Громико). Глобалізація має також певні механізми свого розвитку, до яких належать шляхи, форми, методи та засоби регулювання цивілізаційних відносин. Однією із складових механізму глобалізаційного розвитку є шлях діалогу, мирної співпраці та зіткнення, протиборства цивілізацій. До механізмів глобалізаційного процесу треба віднести ідеологію нового світового порядку. Суспільна трансформація (від лат. transformation – зміна, перетворення) – особливий етап розвитку суспільства, коли воно знаходиться в постійно мінливій структурі. Сучасне українське суспільство знаходиться на етапі трансформаційної кризи, яка характеризується переходом від стабільного до трансформаційного суспільства.

У підрозділі 5.2 – «Специфіка механізмів функціонування та реалізації інтересів народу у різних соціально-політичних системах» – перш за все

з'ясовується ключові поняття, зокрема, «адаптація», «механізми», «політична система». Розкриваються шляхи пошуку механізму адаптації політичної системи до інтересів народу на прикладі «ідеальної держави» (Платон), ідеального державного устрою Т.Мора, Т.Кампанели, Ф.Бекона та ін. Варіант тоталітарного політичного устрою запропонував в XVII столітті Т.Гоббс. Але не всі прихильники політичної системи були апологетами тоталітаризму. Скажімо, Г.Гегель виступав з критикою тоталітаризму. Його концепція «конституційного» етатизму була спрямована на розбудову правової держави, оскільки ґрунтувалася на конституції, праві та законі. Проявом тоталітарної політичної системи є грубий комунізм, проти якого попереджав К.Маркс і духом якого була прийнята російська община. Саме вона поглинає особистість і несумісна в певному розумінні з її розвитком (О.Герцен). Засобами боротьби проти бруталного комунізму розглядалися артіль як поєднання вільних людей однієї професії і козацька республіка на зразок Запорозької Січі (О.Герцен). Економічні, політичні та психологічні підвалини тоталітарного політичного устрою яскраво розкривав В.Винниченко.

Між тоталітарною та демократичною політичними системами знаходиться перебудовча, тобто перехідна політична система, яка характеризується поступовим реформуванням тоталітарної політичної системи. Перебудовчі процеси йдуть непослідовно, суперечливо. Проблеми перехідного періоду з'являються всюди, де тільки має місце повалення старої і створення нової політичної системи. Перебудовча політична система характеризується тим, що починають більше враховуватись певні інтереси народу. Значної уваги надається аналізу проблеми сподівань і розчарувань українського народу відносно політичної системи.

У підрозділі 5.3 – «Державне управління та місцеве самоврядування як інструменти інтеграції інтересів народів Європи», – по-перше, дається визначення ключових понять, по-друге, обґрунтовується, яким чином державне управління та місцеве самоврядування можна розглядати і використовувати як інструмент інтеграції інтересів народів Європи, по-третє, розглядається діалектика всеєвропейського та національного в контексті інтеграції інтересів народів Європи і, по-четверте, з'ясовується тотожність і відмінність глобалізації та інтеграції.

На прикладі становлення і розвитку Європейського Союзу доводиться, що поняття «державне управління» (доцентрові сили) та «міське самоврядування» (відцентрові сили) відносні. Разом з тим звертається увага на те, що і перші, і другі органи управління народжуються як такі, що відповідають інтересам народу. Незважаючи на це між керівництвом і народами європейських держав існує безліч суперечностей, які виникають у вирішенні проблем стосовно охорони та споживання предметів літосфери, гідросфери, атмосфери, біосфери, соціосфери та ноосфери.

Висловлюється впевненість, що виклики глобалізаційного процесу вимагають від європейських народів об'єднання своїх економічних, політичних, духовних та інших інтересів, порозуміння і, головне, взаємодопомоги в умовах всесвітньої конкуренції та боротьби за виживання. У цьому контексті держави мають розвивати свої універсальні здібності, тобто виконувати функції і центральних органів влади в межах власних кордонів, і органів місцевого самоврядування в межах Європейського союзу як конфедеративного державного устрою. Національні держави мають виражати волю своїх народів в органах Євросоюзу і переконувати свої народи в необхідності певних заходів в інтересах єдиної Європи. Наголошується на тому, що Європа як миролюбний континент з конкурентноздатною економікою, має розвивати власні продуктивні сили, спираючись на свій багатівіковий досвід та досвід інших народів.

У шостому розділі – «Особливості становлення, функціонування та розвитку інтересів українського народу» – розглядаються особливості формування та розвитку інтересів українського народу, механізми вираження та захисту його інтересів, обґрунтовується положення про державу і громадянське суспільство як суб'єкти саморегуляції інтересів народу.

У підрозділі 6.1 – «Формування та розвиток інтересів українського народу» – наводяться авторські визначення понять «український народ» та «інтереси українського народу».

Наголошується на тому, що після 1991 року український народ набуває статусу суверенної етнічної спільноти, перебуваючи у фазі етнічного підйому. Остання виникла у наслідок пасіонарного поштовху під час перебудовного процесу 1985-1991 років та пасіонарних особистостей (І.Драч, Л.Лук'яненко, В.Стус, В.Чорновіл та ін.). Констатується, що на сьогодні відомі такі моделі місцевого самоврядування: модель національного відродження, традиційна модель місцевого самоврядування, консервативна модель місцевого самоврядування (В.Кампо). Вони суттєво впливають на становлення і розвиток інтересів українського народу. Наголошується, що успіх тої чи іншої моделі місцевого самоврядування визначається людським фактором.

Підкреслюється, що закон інтересу в сучасних умовах розвитку українського народу, який характеризується глобалізацією соціального світу, набуває нових специфічних відтінків. Проводиться чітке розмежування між глобальними, загальнонародними та регіональними інтересами. Акцентується на тому, що в Україні процес державотворення та етнічної консолідації українців є єдиний, хоча і суперечливий процес. Вважається, що поняття національної ідеї є досить романтичним та складним. Одною національною ідеєю має бути ідея всього українського народу. Вона являє собою ансамбль ідей субетнічних спільнот, які становлять український народ.

Звертається увага на те, що в Україні нараховується, принаймні, п'ять великих регіонів, які мають свої регіональні ідеї. Тому проблема співвідношення національної ідеї та ідей субетнічних спільнот у складі українського народу, регіональних інтересів та інтересів всього українського народу розглядається в контексті співвідношення цілого і частини.

В умовах унітарного державного устрою має бути тільки одна державна мова – мова титульної нації, що відповідає інтересам всього українського народу.

У підрозділі 6.2 – «*Специфіка механізмів вираження і захисту інтересів українського народу*» – дається авторське визначення поняття «механізм вираження і захисту інтересів українського народу» як системи раціональних шляхів, принципів, форм, методів і засобів, які пов'язанні з розв'язанням суперечностей процесу життєдіяльності народу.

Показується, що виражати і захищати інтереси українського народу прагнули мислителі Київської Русі (Іларіон, Ф.Печерський, Нестор, Никифор, В.Мономах, К.Смолятич та інші), науковці та філософи XIII-XVIII століть (Ю.Дрогобич, П.Русин, С.Оріховський). Висловлюються думки щодо природних прав українського народу на самовизначення (Ж.Філалет, В.Наливайко, І.Вишенський). Засуджувались полонізація та окатоличення українців (К.Ставрицький, Й.Борецький, І.Копинський, М.Смотрицький та ін.). Діячі Києво-Могилянської академії обстоювали положення щодо провідної ролі морального фактору та освіти у розвитку українського народу, захищали ідею єдності всього слов'янського народу (П.Могила, Й.Кононович-Горбацький, І.Гізель, Л.Баранович, І.Гілятовський, Д.Туптало, І.Кроковський та ін.). Г.Сковорода розгортав тезу, що порятунок українського народу знаходиться на шляхах просвіти та «спорідненої праці». Члени Південного товариства декабристів боролися за звільнення українського та російського народів від самодержавства і кріпацтва шляхом конституційної реформи (П.Пестель, М.Муравйов та ін.). Кирило-мефодіївці (М.Костомаров, П.Куліш, Т.Шевченко та ін.) виступали за побудову федерації слов'янських народів.

Представники так званої академічної філософської думки виходили з того, що треба дотримуватись гармонійного розвитку зв'язків та відносин між людьми (П.Лодій, Й.Шад, О.Новицький), поклатись на самосвідомість, моральні та релігійні якості людей (С.Гоготьський, П.Юркевич), інтелектуальну революцію (П.Ліницький). Висловлювалися сподівання на соціалістичний шлях порятунку українського народу, але соціалізм мав бути організацією гармонійно розвинених особистостей (М.Драгоманов), на основі широкого самоврядування та органічного поєднання, соціального й національного питань (І.Франко, Л.Українка). Світле майбутнє українського народу поєднувалось з еволюційним розвитком суспільства на основі науки та освіти (В.Антонович, П.Чубинський, О.Кістяківський, С.Подолінський).

У ХХ столітті проголошувалося чимало конструктивних ідей, зокрема, що інтереси трудового народу – це найвищий закон суспільного розвитку, що соціалізм, як прояв насильства над особистістю, не можна вважати демократичною формою державного устрою (В.Вернадський), що шлях у майбутнє має бути реформістським (С.Семковський), що у соціалістичному будівництві треба дотримуватись не застарілих догм, а вивчати конкретні ситуації і розв'язувати їх в інтересах трудящих (В.Юринець).

Не залишилось осторонь визвольної боротьби українського народу проти більшовицького тоталітаризму та авторитаризму українські мислителі в діаспорі, висуваючи ідеї «конкордизму» (В.Винниченко), «української абсолютної монархії» (В.Липинський), «українського націоналізму» (Д.Донцов), поєднання традиціоналізму й футуризму (Ю.Вассиян), пріоритету загальнолюдських цінностей над національними (Д.Чижевський), про примноження людей пасіонарного типу (О.Кульчицький), теологічного розвитку суспільства в напрямі метаісторичної мети (В.Олексюк).

У *підрозділі 6.3 – «Держава і громадянське суспільство як суб'єкти саморегуляції інтересів народу України»* – стверджується те, що в поліетнічному українському суспільстві існує безліч суб'єктів, які прагнуть бути виразниками і захисниками інтересів українського народу. Серед них найпотужнішим суб'єктом є держава як апарат по управлінню справами суспільства. Обґрунтовується положення стосовно того, що держава не виконує своєї функції як атрибута народу, якщо немає альтернативних опозиційних суб'єктів. В якості альтернативного явища стосовно держави розглядається громадянське суспільство. Доводиться, що тільки як опозиційні та альтернативні явища, держава і громадянське суспільство виступають суб'єктами саморегуляції інтересів народу. Даються чіткі визначення ключових понять: «держава», «громадянське суспільство», «саморегуляція». Саморегуляція є здатність певного суб'єкта своїми власними зусиллями регулювати (впорядковувати) свої потреби, інтереси, ідеали, цілі та цінності.

Щоб забезпечити інтереси всього українського народу, який є поліетнічною спільнотою, в суспільстві має бути чітка державна етнічна політика на урядовому, центральному, регіональному і місцевому рівнях. Детально розглядається проблема самореалізації інтересів народу України з боку держави на прикладі регіонів. Розглядаються принципи державної регіональної політики, по-друге, завдання, які мають вирішуватися для досягнення головної мети державної регіональної політики, і, по-третє, пріоритетні шляхи вирішення цих завдань. Головна мета державної регіональної політики полягає у створенні умов для динамічного, збалансованого всебічного розвитку України.

Аргументується положення про те що незважаючи на суперечливу природу, держава і громадянське суспільство можуть розглядатися в якості

суб'єктів самореалізації інтересів народу. Аргументація полягає в наступному: по-перше, коли держава подолає віковий стереотип, пов'язаний з пригніченням, обманюванням народу, маніпулюванням його потребами, інтересами, цілями, ідеалами та цінностями, по-друге, коли буде знайдено механізм впровадження оптимальної системи зближення інтересів народу і державних діячів по такому критерію як заробітна плата; по-третє, коли держава і громадянське суспільство своїми суперечностями не будуть заважати людям з радістю працювати, розкривати свої невичерпні здібності та таланти, по-четверте, держава і громадянське суспільство мають підтримувати одне одного, оскільки вони є атрибутивними ознаками народу.

У «Висновках» підводяться узагальнюючі соціально-філософські підсумки з розглянутої проблеми.

У дисертації досліджена роль інтересів народу в суспільно-історичному процесі. У цьому контексті запропоновано керуватися як раціональними, так й ірраціональними мотивами життєдіяльності не тільки окремої людини, а й усього народу і, тим більше, людства. Таким інтегрованим мотивом життєдіяльності людей виступають інтереси, оскільки, як помічав Г.Гегель, ніщо не діється без інтересу.

У роботі послідовно розглянуто природу, сутність і зміст інтересів народу.

Розкрито субстратний та діяльнісний рівні інтересів народу у їхньому органічному поєднанні, проаналізовано раціональні та ірраціональні шляхи, форми, методи та засоби розв'язання протиріч у суспільному розвитку. Тут має бути компроміс, консенсус, гармонійне поєднання всієї гами думок та почуттів. Висловлене глибоке переконання, що домінувати мають інтереси народу, а не окремих особистостей, в тому числі президентів, прем'єр-міністрів, керівників політичних партій та блоків.

У дисертації розкрита теза стосовно того, що народ, і відповідно його інтереси, безпосередньо не побачиш і не почувш. Вони існують подібно анаксимандрівському апейрону, який виявляється як об'єднанче начало багатоякісного матеріального та духовного світу. Вони, на нашу думку, існують у різноманітних проявах духовної людської життєдіяльності, в інтересах тих, хто виступає «від імені і за дорученням» народу. Це можуть бути не тільки добрі, а й лихі люди. Останні зловживають повноваженнями, які їм делегує народ на парламентських та місцевих виборах.

У дисертаційному дослідженні широко використані такі методи філософського аналізу як субстанційний, формаційний, цивілізаційний та етнічний, до яких долучена організаційна методологія, яка останнім часом набуває поширення щодо з'ясування сутності суспільно-історичних явищ та процесів.

Разом з тим аналіз будь-яких суспільних явищ буде неглибоким і однобічним, якщо їх розглядати тільки з соціального боку.

Така традиція склалася в марксизмі, де соціально-класовий підхід досяг небуваючої гіпертрофії. На практиці класова методологія обернулася, як відомо, жаклихими перекрученням й руйнуванням етнічних зв'язків і відносин, що вело до знищення етнічного генофонду. У сучасних умовах етнічний аналіз тим більше заслуговує на увагу, оскільки може статися гіпертрофія природного аспекту суспільного розвитку. Ось чому необхідно усвідомити гармонійну єдність природного і соціального. Етнічний аналіз, на наш погляд, має велике майбутнє. Він дозволяє позбавитися однобічності при вивченні кожного суспільного явища.

Використання цього методу поглиблює пізнання таких природних і соціальних спільностей як рід, плем'я, нація, клас, суспільні верстви. Останні в своїй органічній сукупності становлять народ.

Розробка проблематики генезису і структури інтересів народу в дисертації відповідає завданням, які стоять нині перед українським суспільствознавством. У період широкого розгертання процесів інтеграції суспільства навколо загальнонародних інтересів, потреб, цінностей і цілей розгляд народу в єдності і взаємодії його складових частин дозволяє представити інтереси народу як єдину систему. Структура інтересів народу є історично змінною. Її сучасний стан є продуктом тривалого історичного розвитку думки людства. Наукові уявлення про інтереси народу виростають на ґрунті донаукових форм знання. Вони співіснують з іншими формами знання природних і соціальних інтересів народу, займаючи по відношенню до них провідне місце.

Крім теоретичних цілей передбачалось і певне практичне спрямування дослідження. Йдеться про встановлення зв'язку деяких положень дисертації з певним колом практичних проблем. Насамперед, вони стосуються питань розбудови демократичного суспільства в Україні. Застосований у дисертаційному дослідженні субстанційний підхід до аналізу інтересів народу може бути використаний для теоретичного обґрунтування політичних, юридичних, моральних та інших рішень. Зазначений теоретичний підхід дозволяє встановлювати межі між інтересами окремих природних і соціальних спільностей, інтегрованих в народ. Будувати таке розмежування інтересів доцільно з метою досягнення чітких уявлень про специфічні функції субсистем природного і соціального порядку в загальній структурі інтересів народу. До одного і того ж явища, події, процесу суспільного життя кожна етнічна спільність підходить по різному. Можна сказати, що у них спільний об'єкт інтересів, але різні предмети інтересів. Так, для української нації суверенітет українського народу є найвищим проявом свободи, коли Україна предстає як самостійна світова держава з усіма атрибутами своєї самостійності. Для

української нації її інтереси є самостійний предмет аналізу. Для інших етнічних спільностей суверенітет України є скоріше зовнішнім явищем.

Отже, народ є етнічне утворення, яке тотожне всім попереднім етнічним спільностям. Разом з тим кількісно і якісно народ перевершує всі ці етнічні спільності, становить нову субстанцію суспільно-історичного процесу.

Особливої уваги в дисертаційному дослідженні надано розкриттю механізмів реалізації інтересів народу в умовах глобалізації інтересів соціального світу. В роботі зазначається, що соціально-філософський аспект глобалізаційного процесу ще не отримав достатньої розробки. На основі філософського принципу всезагального зв'язку між явищами природно-історичного та суспільно-історичного процесів у дослідженні дається визначення поняття «глобальні інтереси народу», яке пропонується розглядати як діяльність, спрямовану на пошук і вибір раціональних та ірраціональних шляхів, форм, методів та засобів розв'язання протиріч між глобальними потребами, цілями, ідеалами, цінностями та природними, соціальними і духовними умовами життєдіяльності всього людства.

Складною і суперечливою проблемою є вираження та захист інтересів народу. Однією із складових цього процесу є механізм взаємної адаптації і взаємного консенсусу інтересів народу та інтересів політичної системи. Зроблено висновок, що цей механізм має будуватися за умов створення правової, суверенної, соціальної держави та всебічно розвиненого громадянського суспільства, в якому кожна людина чи етнічна спільність почувалася б вільною у розвитку своїх природних та суспільних якостей.

Складовою частиною глобалізаційного процесу є інтеграція народів світу, зокрема, європейських народів. Вагомим інструментом інтеграції народів Європи є державне управління та місцеве самоврядування. Виклики глобалізаційного процесу вимагають від європейських народів об'єднання своїх економічних, політичних, духовних та інших інтересів, взаємодопомоги в умовах всесвітньої конкуренції та боротьби за виживання. Європа прагне бути конкурентоздатною на всесвітньому рівні. Разом з тим, вона хоче бути таким континентом, на якому більше не повинно бути ні всесвітніх, ні регіональних війн. Україна, як і інші європейські країни, має розвивати свої продуктивні сили, спираючись на свій багатовіковий досвід, і сподіватися рано чи пізно стати рівноправним членом Європейського Союзу як конфедеративного державного устрою вільних народів.

Процес формування та розвитку інтересів українського народу розглядається не тільки в історичному, а й в іншому вимірі. Йдеться про пошуки механізмів збереження і забезпечення соборності українського народу; про збереження природного, соціального й духовного середовища; про надання прав і свобод вільному розвитку різноманітних форм власності та господарювання. До інтересів українського народу належить турбота про

забезпечення гармонійного сполучення різноманітних форм управління та самоврядування; про обмін культурно-історичними традиціями між різноманітними етнічними спільнотами, які утворили український народ на європейському геополітичному просторі. Обґрунтовується необхідність надання мові корінного етносу статусу державної мови, що ні в якому разі не перешкоджає розвитку мов інших етнічних спільнот. В роботі наголошується на тому, що виключного значення має менталітет українського народу, характерними рисами якого є кардіоцентризм та екзистенційність.

Говорячи про механізми вираження і захисту інтересів українського народу, варто звернути увагу на те, що ці механізми детермінуються особливостями історичних епох, розпочинаючи від первісного і закінчуючи пострадянським суспільством. Особливого значення проблема вираження і захисту інтересів народу набула в умовах виникнення, функціонування та розвитку держави, яка усіяко прагнула ввести тоталітарний контроль над усіма сферами життєдіяльності народу.

Конструктивні програми вираження і захисту інтересів народу розробляли українські мислителі XIII-XVIII століть, зокрема викладачі Києво-Могилянської академії, діячі Південного товариства декабристів, а також учасники Кирило-Мефодіївського братства, представники академічної філософської думки XIX ст., революційні демократи XIX-XX ст., прихильники соціалістичного будівництва. Не залишалися осторонь інтересів народу українські мислителі в діаспорі. Упродовж багатовікової боротьби українського народу склалася плюралістична парадигма думок, уявлень і вчень, ядро яких складають поняття Свободи, Справедливості та Братерства.

Сьогодні уявлення щодо забезпечення інтересів українського народу шикуються навколо таких явищ суспільного життя як держава та громадянське суспільство. Хотілося б щоб вони були суб'єктами саморегуляції інтересів народу України. Але для цього з боку держави мають бути такі заходи, внаслідок яких український народ відчув би не на словах, а насправді, що держава є виразник, охоронець і реалізатор інтересів народу. У той же час держава не повинна бути монополістом у цьому процесі. Підрозділи громадянського суспільства мусять працювати там, куди держава не доходить, незважаючи на всі свої намагання. Інтереси народу єдині для держави і громадянського суспільства. Тому останні мають не конфліктувати між собою, а об'єднувати свої зусилля, підтримувати одне одного.

Потребують подальшого дослідження з позицій плюралістичної філософії питання пов'язані з: а) народом як багатоякісною субстанцією суспільно-історичного процесу; б) інтересами народу як багатофакторного явища його субстанційних та атрибутивних якостей; в) розвитком інтересів у зв'язку з впливом на природне (літосфера, гідросфера, атмосфера, біосфера), суспільне (економіка, політика, право, здоров'я, спорт) та духовне (ноосфера, світогляд,

освіта, мистецтво) середовище позитивних і негативних наслідків людської життєдіяльності; г) розвитком інтересів народу в контексті етногенезу як синтезу природогенезу (фаза підйому, акматична фаза, фаза надлому, інерційна фаза, фаза обскурації, регенераційна фаза та меморіальна фаза), соціогенезу (процеси парціації, сепарації, консолідації, дисперсизації, асиміляції, міксації) та ноогенезу з урахуванням наукових досягнень В.І.Вернадського, Л.М.Гумільова, Ю.В.Бромлея, сьогоденної етнології, етнографії, екології тощо.

Основні положення дисертації викладені у таких публікаціях автора:

Монографії:

1. Дубинин В.В. Интересы народных масс: социально-философский аспект / В.В.Дубинин. – К.: ІСДО, 1993. – 168 с.
2. Дубінін В.В. Роль інтересів народу в становленні та розвитку політичної системи суспільства: [монографія] / В.В.Дубінін. – Краматорськ: ДДМА, 2006. – 260 с.

Статті у наукових фахових виданнях:

3. Дубінін В.В. Етнічна структура суспільства в контексті філософського дискурсу / В.В.Дубінін // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія: [зб. наук. пр.]. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2006. – Випуск 9(22). – С. 119-170.
4. Дубінін В.В. Механізм вираження і захисту інтересів українського народу / В.В.Дубінін // Політологічний вісник: [зб. наук. пр.]. – К.: «ІНТАС», 2007. – Випуск 24. – С. 74-85.
5. Дубінін В.В. Субстанціональна природа інтересів народу / В.В.Дубінін // Політологічний вісник: [зб. наук. пр.]. – К.: «ІНТАС», 2007. – Випуск 27. – С. 44-54.
6. Дубінін В.В. Історико-філософський досвід пізнання інтересів народу / В.В.Дубінін // Нова парадигма: Журнал наукових праць / [гол. ред. В.П.Бех]. – Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2007. – Випуск 64. – С. 26-37.
7. Дубінін В.В. Вплив глобалізаційного процесу на трансформацію інтересів народу / В.В.Дубінін // Нова парадигма: Журнал наукових праць / [гол. ред. В.П.Бех]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2007. – Випуск 65. – Ч. 1. – С. 152-162.
8. Дубінін В.В. Інтереси як форма самовираження народу / В.В.Дубінін // Нова парадигма: Журнал наукових праць / [гол. ред. В.П.Бех]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2007. – Випуск 66. – С. 89-104.

9. Дубінін В.В. Державне управління та місцеве самоврядування як інструменті інтеграції інтересів народів Європи / В.В.Дубінін // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / [гол. ред. В.П.Бех]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2007. – Випуск 67. – С. 96-108.

10. Дубінін В.В. Особливості виникнення інтересів народу / В.В.Дубінін // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / [гол. ред. В.П.Бех]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2007. – Випуск 68. – С. 77-96.

11. Дубінін В.В. Формування та розвиток інтересів українського народу / В.В.Дубінін // *Гілея (науковий вісник): [зб. наук. пр.]* / [гол. ред. В.М.Вашкевич]. – К., 2007. – Випуск 8. – С. 4-26.

12. Дубінін В.В. Народ як провідна субстанція історичного процесу / В.В.Дубінін // *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: [зб. наук. пр.]* / [гол. ред. В.Г.Воронкова]. – Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2007. – Випуск 30. – С. 41-54.

13. Дубінін В.В. Субстратний рівень інтересів народу: соціально-філософський аналіз / В.В.Дубінін // *Гілея (науковий вісник): [зб. наук. пр.]* / [гол. ред. В.М.Вашкевич]. – К., 2009. – Випуск 21. – С. 167-179.

14. Дубінін В.В. Діяльнісний рівень інтересів народу / В.В.Дубінін // *Гілея (науковий вісник): [зб. наук. пр.]* / [гол. ред. В.М.Вашкевич]. – К., 2009. – Випуск 24. – С. 194-208.

15. Дубінін В.В. Інтерес як соціально-філософська категорія: діяльнісний підхід / В.В.Дубінін // *Гілея (науковий вісник): [зб. наук. пр.]* / [гол. ред. В.М.Вашкевич]. – К., 2009. – Випуск 27. – С. 131-138.

16. Дубінін В. В. Динаміка становлення та розвитку субстратних і діяльнісних рівнів інтересів народу / В.В.Дубінін // *Політологічний вісник: [зб. наук. пр.]*. – К.: «ІНТАС», 2009. – Випуск 41. – С. 77-93.

17. Дубінін В.В. Раціональні та ірраціональні способи розв'язання етнічних протиріч / В.В.Дубінін // *Політологічний вісник: [зб. наук. пр.]*. – К.: «ІНТАС», 2009. – Випуск 42. – С. 77-93.

18. Дубінін В.В. Атрибутивні властивості інтересів народу та його субетносів / В.В.Дубінін // *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія: [зб. наук. пр.]*. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2009. – № 20 (33). – С. 271-282.

19. Дубінін В.В. Сутність народу як суспільно-історичного явища / В.В.Дубінін // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / [гол. ред. В.П.Бех]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2009. – Випуск 87. – С. 30-46.

20. Дубінін В.В. Держава і громадянське суспільство як суб'єкти саморегуляції інтересів народу / В.В.Дубінін // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / [гол. ред. В.П.Бех]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2009. – Випуск 88. – С. 81-92.

21. Дубінін В.В. До питання про класифікацію форм вираження й захисту інтересів народу / В.В.Дубінін // Гілея (науковий вісник): [зб. наук. пр.] / [гол. ред. В.М.Вашкевич]. – К.: ВІРУАН, 2010. – Випуск 32. – С. 150-157.

22. Дубінін В.В. Специфіка механізмів функціонування та реалізації інтересів народу в різних соціально-політичних системах / В.В.Дубінін // Політологічний вісник: [зб. наук. пр.]. – К.: «ІНТАС», 2010. – Випуск 47. – С. 38-62.

23. Дубінін В.В. Динаміка перетворених форм вираження й захисту інтересів народу / В.В.Дубінін // Політологічний вісник: [зб. наук. пр.]. – К.: «ІНТАС», 2010. – Випуск 48. – С. 35-46.

Статті у інших виданнях та тези конференцій:

24. Дубінін В.В. Природні суспільні та духовні детермінації виникнення та розвитку народу / В.В.Дубінін // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя: Просвіта, 2007. – Випуск ХХІ. – С. 446-449.

25. Дубинин В.В. Мироззрение и интересы народных масс / В.В.Дубинин // Человек. Мироззрение. НТП: Всесоюзная научно-теоретическая конференция, 14-16 мая 1991 г. Секция 2. Научное мироззрение: сущность и проблемы формирования. – Киев-Краматорск: Институт философии АН УССР, 1991. – С. 37-38.

26. Дубинин В.В. Гармонизация интересов народных масс – важнейший фактор становления открытого общества в Украине / В.В.Дубинин // На шляху до відкритого суспільства: Міжнародна конференція, квітень 1993 р.: тези доповідей. – Донецьк, 1993. – С. 83-85.

27. Дубінін В.В. Про врахування інтересів в процесі прийняття управлінських рішень / В.В. Дубінін // Придніпровський науковий вісник. Донбаський випуск: Проблеми і практика управління в економічних системах. Економіка: міжнародна науково-технічна конференція.: матеріали. – 1998. – № 109 (176). – грудень. – С. 4-6.

28. Дубінін В.В. Етносоціальна природа народу: філософський аспект / В.В.Дубінін // Україна – Греція: історична спадщина і перспективи співробітництва: міжнародна науково-практична конференція, 27-29 травня 1999 р.: [зб. наук. пр.]. – Маріуполь: Маріупольський гуманітарний інститут Донецького державного університету, 1999. – Т.1. – Ч.2. – С. 316-320.

29. Дубінін В.В. Етнічні аспекти корпоративної культури / В.В.Дубінін // Корпоративна культура організацій ХХІ століття: [зб. наук. пр.]; Під. заг. ред. Г.Л.Хаста. – Краматорськ: ДДМА, 2003. – С. 35-38.

30. Дубінін В.В. Щодо етнічної культури майбутнього фахівця / В.В.Дубінін // Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти: Другі Ірпінські міжнародні науково-педагогічні читання, 21-22 травня

2004, рік: матеріали. – Ірпінь: Національна академія ДПС України, 2004. – С. 100-106.

31. Дубінін В.В. Місце і роль мистецтва і мистецької освіти в розвитку етнічної структури суспільства / В.В.Дубінін // Мистецька освіта в контексті європейської інтеграції: Теоретичні та методичні засади розвитку: міжнародна наукова конференція, 30 червня – 2 липня 2004 р.: тези. – Київ-Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2004. – С. 5-7.

32. Дубінін В.В. Місце і роль народу в етнічній структурі суспільства / В.В.Дубінін // Державна етнонаціональна політика: правовий та культурологічний аспекти в умовах Півдня України: VI Всеукраїнська науково-практична конференція, 6-8 жовтня 2005 р.: [зб. наук. пр.]; Під заг. ред. М.В.Дедкова. – Запоріжжя: Облдержадміністрація, ЗНТУ, 2005. – С. 33-35.

АНОТАЦІЇ

Дубінін В. В. Інтереси народу як предмет соціально-філософського аналізу. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії. – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. – Київ, 2011.

У дисертаційній роботі узагальнені і поглиблені теоретичні та методологічні засади розробки теорії народу та його інтересу. Показано, що народ як особлива природна, суспільна і духовна етнічна спільність є головним суб'єктом суспільно-історичного процесу, атрибутивною ознакою якого є його інтереси. Здійснено генетичний, морфологічний, функціональний і практиологічний аналізи явища інтересів народу. Подано авторське бачення проблеми сутності, змісту, форм та механізмів розвитку і захисту, динаміки змін інтересів народу. Обґрунтовано, що інтереси народу мають субстратний та діяльнісний рівні, які розглядаються в динамічному процесі – від інтересів попередніх етнічних спільнот до планетарного людства. Досліджена спроможність держави і громадянського суспільства бути суб'єктами самовираження інтересів народу. Проаналізовано вплив глобалізаційних та інтеграційних процесів на саморозгортання інтереси народів Європи і, зокрема, українського народу. Розкрито історичний досвід вираження і захисту інтересів народу елітними колами, науковцями політичними діячами, починаючи з періоду Київської Русі до початку ХХІ століття. Запропонована система заходів щодо узгодженості інтересів народу (цілого), політичних партій, елітних кіл (особливого) та особистостей (єдиного) на рівні етнополітики держави і громадянського суспільства.

Ключові слова: етнос, народ, інтереси, інтереси народу, інтереси українського народу, субстанція, глобалізація, інтеграція, трансформація, управління та самоврядування.

Дубинин В.В. Интересы народа как предмет социально-философского анализа. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени доктора философских наук по специальностям 09.00.03 – социальная философия и философия истории. – Национальный педагогический университет имени М.П.Драгоманова. – Киев, 2011.

В диссертационной работе обобщены и углублены теоретические и методологические положения изучения теории народа и интереса в их интеграционном аспекте. Показано, во-первых, что народ как природная общность своими корнями тесно связан с литосферным, гидросферным, атмосферным и биосферным окружением. Развиваются догадки Фалеса, Анаксимандра, Анаксимена, Гераклита и других античных мыслителей о том, что человек своим происхождением и жизнью обязан воде, воздуху, теплу (огню) и другим стихиям, а также концепция географического детерминизма, которая была достаточно распространенной в XVIII – XIX веках (Ш.Монтескье, Г.Гегель и др.). Более того, мысль о том, что существование человека и человечества обеспечивается именно наличием энергоресурсов в природе, обретает еще большее значение в XXI веке, когда экологическая опасность представляет реальную угрозу человечеству.

Раскрывается положение о народе как социальной общности, которая возникает на определенном этапе развития человека и его этнических структур. Формирование и развитие народа происходит под влиянием разнообразных явлений и процессов общественной жизни и, прежде всего, экономических, политических, религиозных, научно-технических и др.

Возникновение и развитие народа происходит на определенном этапе духовного освоения мира. При этом следует подчеркнуть, что народу свойственен высокий уровень духовного отношения к окружающей среде.

Интересы народа представляют собой противоречие, в орбиту которого входят три элемента: во-первых, субэтноты, которые выступают в определенных условиях противоположностями друг другу, в том числе и к народу как целому, во-вторых, предметы, явления и процессы природы, общества и духовности, в отношении которых разворачиваются противоречия, и, в-третьих, потребности, идеалы и ценности народа и его субэтнотосов. Интересы народа в этом контексте выполняют функцию регулятора и детерминатора его жизнедеятельности.

Показывается, что интересы выступают весомым атрибутивным свойством, которые своими корнями уходят к интересам предшествующих этнических общностей.

Осуществлен анализ влияния глобализационных и интеграционных процессов на интересы народов Европы и, в частности, украинского народа. Одновременно изучена способность государства и гражданского общества быть субъектами самовыражения интересов украинского народа.

Обосновывается положение о том, что интересы народа имеют субстратный и деятельностный уровни, которые должны рассматриваться в динамическом процессе – от интересов предшествующих этнических общностей к планетарному человечеству.

Отстаивается авторское видение проблемы соотношения содержания и формы, классификации форм и динамики преобразованных форм выражения и защиты интересов народа. Субстратный уровень подразделяется на объективированные и субъективированные явления и процессы. Пассивные и активные объективированные явления и процессы взаимосвязаны между собой таким образом, что первые детерминируют жизнедеятельность народа, а вторые обеспечивают обратное влияние ноосферных явлений и процессов на литосферу, гидросферу, атмосферу и биосферу, которые имеют преимущественно иррациональный характер, что ставит под угрозу само существование человека и человечества.

Акцентируется внимание на том, что субстратный уровень интересов народа представляет собой органическое сочетание объективированных и субъективированных явлений и процессов. Содержательным элементом субстратного уровня являются его противоречия, которые возникают, функционируют и развиваются между объективированными и субъективированными явлениями и процессами. К деятельностному уровню интересов народа отнесены закон этногенеза как последовательного прохождения этническими общностями фазы подъема, акматической фазы, фазы надлома, инерционной фазы, фазы обскурации, фазы регенерации и мемориальной фазы.

Раскрывается исторический опыт выражения и защиты интересов украинского народа элитными кругами общества (научными, религиозными и политическими деятелями) со времён Киевской Руси до начала XXI века. Предложена система мероприятий относительно согласования интересов народа (целого), политических партий, элитных кругов (особенного) и личностей (единичного).

Ключевые слова: этнос, народ, интересы, интересы народа, интересы украинского народа, субстанция, глобализация, интеграция, трансформация, управление и самоуправление.

Dubinin V.V. The people's interests as a subject of social and philosophical analysis. – Manuscript.

Dissertation for Doctor's degree in philosophy by speciality 09.00.03 -- Social Philosophy and Philosophy of History. – National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2011.

Theoretical and methodological principles of studying the theory of people and interests are generalized and extended in the thesis. It is shown that the people as a special, natural, public and spiritual ethnic community is a leading substance of social and historical process, the attributive features of which are its interests. Genetic, morphological, functional and praxiological analyses of the phenomena of the people's interests are done. The author defends the point of the problem of the form and content correlation, classification of the form and dynamics of transformed forms of expression and defense of people's interests. The disposition that people's interests are of subtractive and action levels, which should be viewed within the dynamic process – from the interests of former ethnic communities to the planetary mankind is defended in the thesis. The ability of the state and the civil society to be the objects of the people's interests self-expression is explored. The analysis of the influence of globalizational and integrational processes on the interests of the peoples of Europe and, in particular, on the Ukrainian people's interests is carried out in this work. The historical experience of expression and protection of the Ukrainian people's interests by elite circles, scientific and political figures from the times of Kiev Rus up to the beginning of the XXI century has been revealed. The system of measures concerning the coordination of interests of the people (as a whole), political parties, elite circles (detached) and individuals (isolated) on the levels of state ethnic policy and civil society is proposed.

Key words: ethnic, people, interests, interests of the people, interests of the Ukrainian people, substance, globalization, integration, transformation, management and self-government.

Підписано до друку 01.02.2011р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Таймс.
Наклад 100 прим. Зам. № 060
Віддруковано з оригіналів

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26

